

Cetatea Cavalerilor

2023 - ANUL IULIU MAIU !

NR. 6(34) Iunie 2023

Nr. 6 (34)/ Iunie 2023

Cetatea Cavalerilor

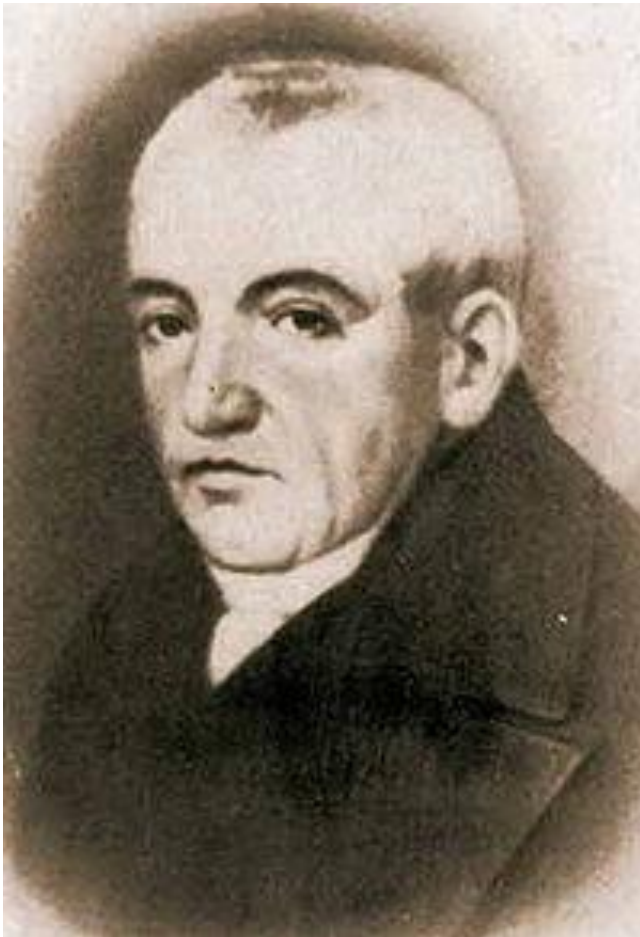
Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cluj
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Personalități românești în viața științifică, culturală și politică din Austro-Ungaria
în secolul XIX

Col. ing. Dan Nicolae Poinar

PETRU MAIOR (1760 – 1821) - teolog, istoric, filolog și scriitor

Petru Maior s-a născut, cel mai probabil în 1760. Există o incertitudine, data oscilând între 1756-1760. Petru Maior este fiul protopopului greco-catolic Gheorghe Maior din Căpușul de Câmpie, județul Mureș, localitate în care s-a născut. La Căpușul de Câmpie Petru Maior a urmat școala primară, clasele gimnaziale la Colegiul Reformat din Târgu Mureș, iar liceul la Blaj (1771-1774). Continuă studiile la Roma și Viena, la Roma, teologia și filozofia, la Colegiul „De Propaganda Fide” (1774-1779), la Viena, dreptul (1779-1780), la finalul cărora se înapoiază la Blaj (1780), unde este numit profesor de logică, metafizică și dreptul natural. După patru ani părăsește Ordinul „Sfântul Vasile cel Mare” în care intrase și, ca preot, primește Protopopiatul Reghinului și al Gurghiului (1785-1809). Timp de 20 de ani, cât a fost protopop, s-a remarcat printr-o intensă activitate, ținea conferințe pentru cultura preoților și a poporului, sprijinea și controla școlile confessionale sătești. În anul 1809 se stabilește la Buda, unde va fi „crăiesc revizor”, corector al cărților românești care se tipăreau în importanta tipografie de la Buda unde lucrase înainte Samuil Micu. După mărturisirea sa, a optat pentru acest serviciu „mai mult să poată sluji neamul”. La Buda a trăit și a lucrat până la sfârșitul vieții, 14 februarie 1821.

Petru Maior a scris lucrări teologice: „Didahii, adică învățături pentru creșterea fiilor, la îngropăciunea pruncilor morți” (Buda, 1809), „Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți” (Buda, 1809), „Predice, sau învățături la toate duminicile și sărbătorile anului” (1810-1811) și „Procanon”, operă care prezintă și explică canoanele bisericești.

Dintre lucrările istorice opera principală a lui Maior este „Istoria pentru începutul românilor în Dachia” (Buda, 1812), cu deviza „Anevoie este a nu grăi adevărul”, în care tratează originea și continuitatea elementului roman în Dacia. Pentru reprezentanții Școlii Ardelene, câștigarea drepturilor românilor era posibilă prin dovezi istorice și lingvistice. Opera se distinge printr-o prezentare critică și polemică în problemele esențiale ale istoriei noastre, ale originii și continuității, contestate de unii istorici străini, cum sunt istoricii austrieci: F. J. Sulzer, J. K. Eder, J. Ch. von Engel și B. Kopitar.

Cetatea Cavalerilor

2023 - ANUL IULIU MAIU !

NR. 6(34) Iunie 2023

O altă lucrare istorică este: „Istoria Besoarecei Românilor, atât a cestor din coace, precum și a celor din colo de Dunăre”, Buda, 1821. Lucrarea are două părți: istoria creștinismului la români, în care, cu argumente, dovedește că poporul român s-a născut creștin datorită coloniștilor romani aduși în Dacia. Tot aici tratează Unirea cu Roma, la 1700, și urmările benefice ale revenirii la Biserica Romei. În partea a doua prezintă istoricul Episcopilor din Transilvania.

În lingvistică, Petru Maior, considerat un lingvist modern, a afirmat adevăruri rămase valabile până în zilele noastre. A contribuit și la elaborarea primului dicționar etimologic al limbii române, „Dicționarul de la Buda” (1825), la care au lucrat Samuil Micu, canonicul orădean Ioan Corneli și alții. În ceea ce privește scrierea și ortografia limbii române, a fost, ca toți reprezentanții Școlii Ardelene, adeptul scrierii cu caractere latine. Lui îi datorăm în ortografia noastră semnele diacritice de sub ș și ț, precum și scrierea după modelul italian a lui: che, chi, ghe, ghi.

Petru Maior, cu modestie, spunea adesea: „Eu numai cât am aruncat sămânța...”, considerându-se un întemeietor. Dar meritul său prin tot ce a creat este esențial: „a introdus în istoriografia și lingvistica noastră principiul critic ca bază a cercetărilor”. Prin Școala Ardeleană, deci inclusiv prin opera lui Petru Maior, „istoria încetează de a mai fi la noi simplă povestire, ci analiză critică a faptelor și a izvoarelor”. Petru Maior a fost unul dintre preoții acestei Biserici, model „de smerită slujire” a Bisericii și a culturii poporului său.

Numit cenzor și corector al cărților românești, P. Maior își începe activitatea în martie 1809. Din acest moment pînă la sfîrșitul vieții se va dedica editării cărților în limba română. Autor prolific, el va începe să-și tipărească propria operă, beneficiind de acumulările consistente pe care le-a realizat în activitatea sacerdotală. Maior n-a vrut să fie un simplu funcționar la Tipografia Universității ci, cum precizase în memoriul de activitate, înaintat în scopul obținerii postului, în afara revizuirii cărților scrise în limba română „el însuși vrea să scrie cărți în limba română” și dorește să le publice la Tipografia Universității, „sporindu-i în felul acesta renumele”. Își va tipări în 11 ani, 12 lucrări în 13 volume, va înregistra cu ele o culme a creației luminismului românesc și va crea o platformă de difuzare a ideilor Școlii Ardelene în spațiul național.

Petru Maior este numit cenzor și corector al Tipografiei Universității din Buda prin decretul imperial din 27 septembrie 1808 avîndu-se în vedere competențele de excepție pe care le avea ca om de cultură precum și faptul că stăpînea, cunoștea bine 5 limbi străine: latina, italiana, greaca, germana și maghiara.

Ultimi ani ai vieții scriitorului se leagă de redactarea dicționarului-tezaur al limbii române, cu litere latine, Lexiconul de la Buda, o operă înscrisă prin valoarea sa de sinteză între cele mai reprezentative cărți ce le datorăm Școlii Ardelene care reprezintă primul dicționar explicativ și etimologic al limbii române, la care a contribuit cu o mare parte a materialului. Sfîrșitul l-a surprins la 14 februarie 1821, înainte ca dicționarul să fie tipărit. L-au finalizat discipolii săi Ioan Teodorovici și Alexandru Teodori, care îi recunosc, onești și fideli, întreaga contribuție.

GHEORGHE SIMEON SINA (1782–1856) întreprinzător și bancher

Născut la 20 noiembrie 1782, Niș – decedat la 18 mai 1856, Viena) a fost unul din cei mai renumiți întreprinzători și bancheri austrieci, membru al Camerei Magnaților maghiari, precum și consul general grec la Viena în timpul Imperiului Habsburgic. A fost un susținător al artelor și al arhitecturii vieneze. Baronul a fost considerat ca cel mai bogat om din Austria după familia Rothschild.

Gheorghe Simeon Sina „a fost un adevărat geniu comercial”. Prin dezvoltarea afacerilor cu industrializarea bumbacului pe care îl importa din Orient, Gheorghe Sina a reușit în scurtă vreme să domine aproape toată industria, tot comerțul și mai ales finanțele din monarhie. Serviciile făcute imperiului, energia investită de Sina în afaceri și foloasele aduse populației austriece prin vastul său sistem comercial și industrial făcură pe împăratul Francisc I ca în anul 1818 să-i recunoască meritele ridicîndu-l la rangul de cavaler. De la aceasta dată Gheorghe Simeon Sina poartă titlul nobiliar de

Hodos și Kizdia. Gheorghe Sina, care ținea relații cu Ungaria, ia parte la activitatea de reconstrucție a Budapestei. În calitate de acționar principal, alături de contele Széchenyi István a contribuit la construirea Podului cu lanțuri din capitala Ungariei. Este interesant de remarcat aici că Sina introducea în afacerile sale și pe alți macedoromâni, în special pe descendenții acelor familii care părăsira împreună cu familia sa locurile natale, la 1788, sub conducerea lui Papa-Iani și a bătrînului Sina. Astfel, cînd Gheorghe Simeon Sina preluă – în calitate de acționar principal – întreprinderea Podului cu lanțuri din Budapesta, el se adresează pentru confecționarea furniturii de lemn a construcției, lui A. Popovici din Slovenski-Brod (Slavonia), care nu e altul decît descendentul lui Papa-Iani, scriindu-i că această nouă concesiune va fi și pentru el un cîștig foarte bun. Podul cu lanțuri a fost dat în folosință la 20 noiembrie 1849 cu participarea baronului Haynau. Un numeros public a fost de față la acel moment istoric, numai acel om care a depus cele mai mari eforturi pentru construirea acestui monument arhitectural, nu a putut fi prezent. Széchenyi István, la 4 septembrie 1848, bolnav, cu nervii încordați, e internat la sanatoriul din Döbling, de unde nu se mai reîntoarce. Macedoromânul Gheorghe Sina, susținătorul planurilor lui Széchenyi și finanțatorul cel mai important al construcției, l-a înlocuit la festivitate pe prietenul său, pe acel nobil reformator care a visat un pod peste Dunăre, pod pe care traversăm și astăzi, edificiu care a devenit simbolul unei ere noi, moderne. La doi ani după finisarea lucrărilor, în 1851, s-a așezat pe pilonul podului o placă comemorativă, pe care sînt încrustate două nume spre veșnică amintire: a lui Széchenyi István și Gheorghe Sina. Pentru serviciile făcute în Ungaria, în 1822, Sina a fost ridicat de împărat la rangul de baron maghiar și astfel a intrat în rîndul magnaților unguri. Cu timpul, Gheorghe Simeon Sina ajunge să posede – în Ungaria, Austria, Cehia, Moravia și în Principatele Dunărene – 99 domenii cu peste 240.000 iugăre, toate investite cu inventarele »fructus instructus« cele mai bogate, și, astfel, devine nu numai bancherul cel mai bogat al imperiului, ci, totodată, și unul din primii latifundiari ai Ungariei. A avut palate superbe în Ungaria, Austria, Grecia, Italia, Veneția, Paris și în toate capitalele Europei. În urma dispariției familiei Grassalkovich din Gödöllő proprietatea acesteia, cu vestitul palat a fost cumpărată de Sina. Afacerile lui de import și export erau atît de considerabile, încît plătea, anual, la vama cisleitană, un milion fl. taxe vamale. Casa de bancă Sina era în legături cu toată Europa și întreg Orientul. La aceasta bancă, generalul Kisselef își avea, prin 1831, caseta lui. Era în bune relații cu familiile macedoromâne din Pesta. Cu corifeii Școlii Ardelene Samuil Micu Clain, Petru Maior și Gheorghe Șincai care erau cenzori și corectori la Tipografia din Buda, purta deseori discuții foarte interesante. Deasemeni, finanța apariția cărților românești la această tipografie, înscriindu-se ca prenumarant al acestora. La 18 mai 1856, baronul Gheorghe Simeon Sina muri în vîrstă de 74 de ani. A fost căsătorit cu Ecaterina Derra și a avut un singur fiu, pe care îl botează după obiceiul strămoșesc, cu numele bunicului, Simeon. Acestuia îi lăsa întreaga avere, evaluată la circa 80 milioane florini.

Baronul Simeon de Sina cu soția Iphigénie Ghika

Elena de Sina căs. Ipsilanti pe la 1875